

O autorze

*Świat ten jest czysta bajka! – Zgoda, przyjacielu;
Lecz każda bajka ma sens moralny na celu.*

Adam Mickiewicz

Adam Bernard Mickiewicz przychodzi na świat 24 grudnia 1798 roku w **Zaosiu koło Nowogródka**. Jego ojciec Mikołaj – adwokat, oraz matka Barbara należą do niezamożnej szlachty. Od 1801 roku rodzina osiada na stałe w Nowogródku, który był wówczas żydowsko-tatarsko-białorusko--polskim prowincjonalnym miasteczkiem. Tam też młody Adam uczęszcza do gimnazjum, które kończy w 1815 roku z wyróżnieniem, ale i później niż szkolni koledzy, gdyż jest słabego zdrowia.

W tym samym roku Mickiewicz zostaje przyjęty na **uniwersytet w Wilnie**, które w tamtych czasach było istotnym centrum kulturalnym, do którego przybywali wybitni artyści i naukowcy. Tu też nawiązuje liczne przyjaźnie, a w 1817 roku wraz z Onufrym Pietraszkiewiczem i Tomaszem Zanem zakłada **Towarzystwo Filomatów**. Działalność Towarzystwa jest tajna i coraz bardziej zmierza w kierunku patriotycznej działalności spiskowej.

Latem 1818 roku ma miejsce debiut Mickiewicza (*Zima miejska*) na łamach „Tygodnika Wileńskiego”

go”. Nieco później poeta poznaje **Marię Wereszszakównę**, która była wówczas narzeczoną Wawrzyńca Puttkamera.

Po ukończeniu studiów w 1919 roku zostaje skierowany **do Kowna**, gdzie obejmuje posadę nauczyciela w gimnazjum. Nie jest zadowolony z tej pracy i brakuje mu wileńskich przyjaciół.

Pod koniec 1820 roku powstają jego pierwsze sławne dzieła – *Oda do młodości* i II część *Dziadów*, a na początku 1821 roku – ballada *Romantyczność*. Latem tego roku romans między Mickiewiczem a Marią (od lutego mężatką) wybuchą z całą namiętnością. Wkrótce jednak szczęśliwe chwile dobiegają końca, co poeta przypłaca **załamaniem nerwowym**. Daje temu wyraz w napisanej na przełomie 1821 i 1822 roku IV części *Dziadów*.

W tym samym czasie powstaje *Grażyna* i ukazuje się pierwszy tom *Poezyj*. Przyszły rok (1823) przynosi tom drugi, zawierający II i IV część *Dziadów* oraz *Grażynę*. W maju rozpoczyna się także w Wilnie śledztwo, zakończone rok później (1824) słynnym, dzięki III części *Dziadów*, **procesem filomatów i filaretów**.

Mickiewicz, zwolniony z więzienia, na zawsze opuszcza Litwę i **tula się po Rosji**. Odwiedza Petersburg, Kijów, Odessę, Moskwę, dociera aż do Krymu. Poznaje Puszkina. Spotyka także po raz

pierwszy **Celinę Szymanowską**, która w przyszłości zostanie jego żoną. Zachwyty podróżnika i tęsknota wygnańca znajdują wyraz w cyklach *Sonetów odeskich* i *Sonetów krymskich* (1826). W 1828 ukazuje się *Konrad Wallenrod*.

Uzyskawszy pozwolenie na opuszczenie Rosji, Mickiewicz w 1829 roku wyrusza w **podróż po Europie**. Jest to niezwykle intensywny kulturalnie i towarzysko okres w jego życiu. Gdy w grudniu 1830 roku poeta przebywa w Rzymie, dociera do niego **wieść o wybuchu powstania listopadowego**. Jednak dopiero w kwietniu 1831 roku opuszcza Wieczne Miasto i przez Paryż oraz Drezno dociera do Wielkopolski w czasie, gdy powstanie już upada. Ostatecznie w ogóle nie dołącza do walczących w Królestwie Polskim rodaków.

W Dreźnie spotyka się z uczestnikami powstania i w wielkim napięciu emocjonalnym pisze III część *Dziadów*, kończąc dzieło 29 kwietnia 1832 roku. Gdy jesienią w Paryżu ukazują się *Dziady drezdeńskie* oraz *Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego*, autor zyskuje **miano „narodowego wieszcza”**. Pozycję tę przypieczętowuje ukończony 14 lutego 1834 roku *Pan Tadeusz*.

Latem 1834 roku do Paryża przyjeżdża Celina Szymanowska, znajoma Mickiewicza z okresu rosyjskiego, z którą poeta, ku zaskoczeniu wszystkich,

bierze ślub. W 1839 roku małżonkowie przenoszą się do Lozanny, gdzie Mickiewicz obejmuje katedrę literatury łacińskiej w Akademii Lozańskiej. Tuż przed wyjazdem pojawiają się pierwsze zwiastuny choroby psychicznej żony.

Pod koniec 1940 roku Mickiewiczowie wracają do Paryża. Tu poeta **otrzymuje nominację profesorską** i rozpoczyna w Collège de France cykl wykładów o literaturze słowiańskiej.

Tymczasem choroba żony postępuje. W 1841 roku Mickiewicz spotyka Andrzeja Towiańskiego, który obiecuje mu, że Celina rychło wróci do zdrowia. Tak też się staje, a poeta zostaje gorącym wyznawcą **towianizmu**. W maju powstaje Koło Sprawy Bożej, w którym Mickiewicz aktywnie działa, a po wydaleniu Towiańskiego przez władze z Francji, obejmuje nad nim przewodnictwo. Odbija się to negatywnie na jego reputacji: zostaje skierowany na przymusowy urlop.

Gdy w 1848 roku wybucha Wiosna Ludów, Mickiewicz wyjeżdża do Rzymu, aby utworzyć tam **Legion Polski** – grupę kilkunastu ochotników, która udała się do Mediolanu, aby tam walczyć z Austriakami. Po powrocie do Paryża wydaje radykalne pismo „Trybuna Ludów”, wycofane jeszcze w roku wydania (1849). Nastają trudne czasy dla poety, który zostaje objęty nadzorem policyjnym i popada w kłopo-

ty finansowe. Jego sytuacja materialna poprawia się nieco po objęciu posady bibliotekarza w Bibliotece Arsenau. Niebawem umiera żona Celina.

W 1853 roku wybucha wojna krymska i sprawa polska ponownie ożywa na arenie międzynarodowej. Gdy pojawia się perspektywa utworzenia legionów polskich w Turcji, Mickiewicz wyrusza **do Stambułu**, aby wesprzeć tam patriotyczną inicjatywę własnym autorytetem. Z podróży ma nigdy jednak nie wrócić. Umiera **26 listopada 1855 roku** na cholerę. Jego zwłoki spoczywają w podziemiach katedry wawelskiej.

Gatunek

Cechy gatunkowe polskiego **dramatu romantycznego** odślaniają się w jego najwybitniejszych realizacjach. Do takich należą z pewnością *Dziady* Adama Mickiewicza. Ich III część uważana jest za modelowy przykład zastosowania dramaturgii romantycznej.

Dramat romantyczny jako gatunek wykształcił się w **XIX wieku** w opozycji do dramaturgii klasycystycznej. W krystalizowaniu się jego cech kluczowe znaczenie miała **walka z normatywizmem**. Istotny wpływ nań miały także osiągnięcia teatru hiszpań-

skiego (Calderon), dramaturgii średniowiecznej (zwłaszcza misterii) oraz melodramatu. Szczególnie do jego rozwoju przyczyniła się twórczość **William Szekspira**.

— Cechy dramatu romantycznego —

- metafizyczny lub fantastyczny charakter dramatu – obok świata realnego pojawiają się zjawiska i **postacie z innych wymiarów**: duchy, anioły, demony; te dwa plany istnieją równolegle i zwykle zachodzi między nimi swoista interakcja;
- główny bohater to zwykle człowiek żyjący na styku tych dwóch planów, często wyobcowany, **egocentryczny** i nieprzeciętnie wrażliwy;
- tematem jest często bunt i etyczne wybory jednostki, jej przemiany i gwałtowne próby ingerencji w sferę nadprzyrodzoną;
- zerwanie z zasadą trzech jedności (czasu, miejsca, akcji), obowiązującą od czasów Arystotelesa;
- kompozycja luźno połączonych scen, często nawet niepowiązanych fabularnie, brak konwencjonalnych zasad porządku czasowego i przyczynowo-skutkowego;
- **synkretizm rodzajowy i gatunkowy** – obec-

ność w dramacie pieśni, bajek, improwizacji, monologów, pierwiastków epickich;

- kontrasty estetyczne – obok siebie występują: patos, tragizm, komizm, sceny kameralne i zbiorowe (nowatorskie **wprowadzenie tłumu na scenę**);
- inspiracja folklorem, zwłaszcza obrzędowością i pobożnością ludową;
- **forma otwarta** (zob. *Dziady*, cz. III, **Kompozycja**), dramat romantyczny ma często charakter trylogii, cyklu literackiego;
- brak zainteresowania prawdopodobieństwem scenicznym, który prowadził do **niesceniczości** dramatu romantycznego. Przeznaczony był on głównie do czytania, gdyż przedstawienie go na scenie przysporzyłoby wielu trudności technicznych lub byłoby wręcz niemożliwe.

Po upadku powstania listopadowego (1930-1931) dramat stał się najważniejszą formą wypowiedzi w literaturze polskiej. Nabrał jednocześnie **cech epopeicznych** – miał kreować bohatera zbiorowego i ukazywać przełomowe momenty dziejowe, interpretując tym samym historię i kształtując pozytywne społecznie wzorce zachowań.

DZIADY część II

GENEZA

Jesienią 1821 roku powstały fragmenty I części *Dziadów*, nigdy niedokończonych, luźno łączących się z pozostałymi częściami, wydanych dopiero po śmierci autora.

W 1823 roku w Wilnie ukazał się drugi tom *Poezji Mickiewicza*, zawierający – obok *Grażyny* – II i IV część *Dziadów*, określane później jako ***Dziady wileńsko-kowieńskie***.

Część II powstawała w Kownie w latach 1820-1821, IV zaś tamże w latach 1821-1822. Autor przebywał tam od 1819 roku, pracując w szkole jako nauczyciel. Zajęcie to bardzo mu jednak nie odpowiadało. Brakowało mu wileńskich przyjaciół, z którymi prowadził bogatą korespondencję. Tam też poeta **nieszczęśliwie zakochał się w Maryli Wereszczakównie**. Znaczne różnice społeczne i majątkowe uniemożliwiły małżeństwo, a ukochana Mickiewicza wyszła wkrótce za mąż za hrabiego Wawrzyńca Puttkamera. Był to początek osobistego dramatu twórcy, którego echa można dostrzec w późniejszych dziełach, szczególnie zaś w **postaci tragicznego kochanka** z II i IV części *Dziadów*. W tym czasie umarła także matka poety.